

NÁZVOSLOVÍ SOVY PÁLENÉ

Vzhledem ke kosmopolitnímu typu rozšíření má sova pálená v různých jazycích jména, která mají svoji specifickou etymologii. Protože je etymologická otázka zajímavá, sestavil jsem níže uvedený přehled názvů dohledaných zejména na internetu, nejvíce jmen pak na stránkách encyklopedie Wikipedia v jazyku esperanto: <http://eo.wikipedia.org/wiki/Turstrigo>,

http://www.logos.it/pls/dictionary/new_dictionary.gdic.st?phrase_code=6187816.

Níže uvedený přehled je výběrem z mnoha dalších jazyků a názvů uvedených na těchto stránkách. U jednotlivých názvů sovy pálené rozvádím jejich etymologii, příp. uvádím i názvy v příslušných dialektech.

Albánsky: Kukuvajka mjekroshe. Albánský název sovy pálené je poněkud netypický a v překladu znamená „sova vousatá“; „kukuvajka“ je sova a „mjekroshe“ vousatá (Bego in litt.). Etymologie je tedy podobná italštině a pravděpodobně upozorňuje na dlouhé hmatové vousy sovy pálené vyrůstající kolem kořene zobáku.

Anglicky: Barn Owl. Anglický název Barn Owl lze volně přeložit jako „stodolní sova“; „Barn“ znamená stodola a „Owl“ sova. Tento název je evidentně odvozen od místa výskytu sovy pálené ve stodolách zemědělských dvorů a farem. Název „Barn Owl“ se v anglické literatuře poprvé objevuje v roce 1678, kdy John Day přeložil a upravil Ornithology from Latin. Thomas Pennant ve svém díle The British Zoology v roce 1766 uvádí název „White Owl“, tedy „bílá sova“ a William Yarrel v roce 1843 White či Barn Owl. V roce 1666 Christopher Merrett společně s některými dalšími autory a básníky sovu pálenou nazývají „Screech Owl“, tedy „ječící“ či „vřískající“ sova (Shawyer 1998). Del Hoyo et al. (1999) uvádí oficiální název sovy pálené „Common Barn-owl“ a vyjmenovává řadu anglických synonym: Barn Owl, Lesser Masked-owl, Monkey-faced Owl, Cave Owl, Death Owl, Delicate Owl, Demon Owl, Ghost Owl, Golden Owl, Hissing Owl, Night Owl, Screech Owl, Silver Owl, White Owl. **Skotsky** se sova pálená řekne **Cailleach oidhche**, **velšsky: Tylluan wen**.

Bělorusky: Сіпуха звычайная, Sipucha zvyčajnaja. Běloruský rodový název „sipucha“ je totožný s ruštinou a stejně tak jeho etymologie. Druhový název je ruštině podobný a domnívám se, že významově se jedná o to- též, tedy „sova obecná“.

Bulharsky: Zabolena sova, Забулена сова. „Zabolena“ znamená „zastřená závojem“ nebo „zahalená do závoje“ (Ivanova in litt.). Bulharský název tedy popisuje spíše „dřímající“ výraz sovy pálené (výraz odpočívající a ukryté sovy v průběhu dne) než samotný srdčitý závoj typický pro tuto sovu.

Česky: Sova pálená. Rodový název „sova“ označuje skupinu (systematicky řád) nočních druhů ptáků se specifickými vlastnostmi, přizpůsobených k lovu kořisti ve tmě. Druhový název „pálená“ je odvozen od zbarvení sovy pálené, neboť u nás rozšířený poddruh „*guttata*“ má spodinu žlutavou s odstínem cihlově červené (jakoby pálené) barvy, současně letky, svrchní křídelní krovky a křídélko mají ještě intenzivnější cihlově červené (pálené) zbarvení. Šír (1890) uvádí pro sovu pálenou následující česká synonyma: „perlovka, jeptiška, babice neb sova s krejzlíkem (zjištěno v Sněhové, okres Želený Brod)“, Kněžourek (1910) pak „sova perlová, perlovka, jeptiška, babice, sova s krejzlíkem“. Kněžourek (l.c.) uvádí názvy sovy pálené v češtině, polštině, chorvatštině, slovinštině, srbštině a němčině, což vše byly jazyky národů náležejících k tehdejšímu Rakousku-Uhersku. Zajímavý je např. český název sova perlová, perlovka, nebo německý Perleule. Protože toto pojmenování má sova pálená nyní pouze v maďarštině a později se u nás neobjevuje, naskytá se otázka, zda v tehdejší době nebyly přebírány názvy v jednotlivých jazycích rakousko-uherské monarchie jako synonymní v ostatních jazycích národů do této monarchie začleněných. Český název „perlovka“ uvádí dříve

Šír (l.c.), stále v období Rakousko-Uherska. Jirasek (ex Komárek 2007) uvádí z roku 1786 název *sůva velká* – Kircheule.

Dánsky: Slørgle. Dánský název lze volně přeložit jako „sova se závojem či rouškou“; „slør“ je „závoj či rouška“ a „ugle“ sova (Kirsteinová & Borg 1999).

Esperanto: Turstrigo. Překlad z esperanta znamená „věžní sova“; „turo“ je věž a „strigo“ sova (Čečman in litt.). Tento název je zjevně odvozen od místa výskytu a hnízdění sovy pálené ve věžích kostelů.

Estonsky: Loorkakk. Stejně jako v němčině lze volně přeložit „sova se závojem“. „Loor“ má více významů, jedním z nich je kruhový či srdčitý tvar obličeje sov. Tento výraz je u sovy pálené použit proto, že u této sovy je srdčitý tvar obličeje nejvýraznější. „Kakk“ je v estonštině sova (Väli in litt.).

Finsky: Tornipöllö. Finský překlad znamená „věžní sova“; „torni“ je věž a „pöllö“ sova (Väli in litt.). Pojmenování je odvozeno od místa výskytu a hnízdění sovy pálené ve věžích kostelů.

Francouzsky: Effraie des clochers. Starší francouzský název pro sovu pálenou používaný ještě v nedávné době byl „Chouette effraie“ (nebo také „Chouette des clochers“). Název „Chouette“ označuje ve Francii všechny neouškaté sovy (ouškaté sovy jsou „hibou“), „effraie“ souvisí spíše s „effraye“ s různými koncovkami, což znamená hrůzostrašný, polekaný, děsivý apod. Pak „Chouette effraie“ lze přeložit jako strašidelná či hrůzu nahánějící (neouškatá) sova. V současnosti používaný název „Effraie des clochers“ lze volně přeložit jako „strašidlo či hrůza zvonice“, kde „clochers“ vyjadřuje plurál pro zvonice (Šimek in litt.). Výklad „strašidelná či hrůzu nahánějící“ souvisí s křikem sovy pálené, který v tiché noci působí skutečně hrůzostrašně. Může zde být také souvislost s úslovím „il pousse des cris d'orfraie“, což znamená „křičí, jako by ho na nože brali, či velmi silně křičí“. „Zvonice“ pak proto, že většina populace sovy pálené ve Francii hnízdí stále ve věžích kostelů.

Conrad Gesner (1516–1565) píše ve svém třísvazkovém díle *Historiae animalum* (1551–1558), že mu nedávno jeden přítel psal, že Francouzi nazývají sovu pálenou podle závoje kolem obličeje (Epple 1993, http://en.wikipedia.org/wiki/Conrad_Gessner). Zdá se tedy, že sova pálená měla ve francouzštině v období středověku název zcela odlišný od současných názvů popsaných výše.

Grónsky: Kad oel.

Holandsky (vlámsky): Kerkuil. Holandský překlad znamená „kostelní sova“; „kerk“ je kostel a „uil“ sova (Krause in litt.). Je evidentně odvozen od místa výskytu a hnízdění sovy pálené v kostelech, přestože současná holandská populace sovy pálené hnízdí téměř výlučně na farmách a ve stodolách (de Jong 1983). Další holandská synonyma jsou Torenuil – „věžní sova“ a Katuil – „kočičí sova“. Fríský název pro sovu pálenou „Goudûle“ znamená „zlatá sova“ (Krause in litt.) a je odvozen od žlutavého zbarvení sovy pálené.

Chorvatsky: Kukuvija drijemavica. Chorvatský název znamená v překladu „sova dřímavá“; „kukuvija“ je sova a „drijemavica“ dřímavá, viz etymologie slovenského významu. Tentýž chorvatský název uvádí ve svém díle již Kněžourek (1910).

Irsky: Scréachóg reilige.

Islandsky: Turnugla. Islandský název je téměř totožný se švédským názvem a velmi podobný názvu norskému. Domnívám se proto, že se jedná o tentýž význam, tedy „věžní sova“, kde „turn“ bude věž a „ugla“ sova. Tento název je odvozen od místa výskytu a hnízdění sovy pálené ve věžích kostelů. Je zajímavé, že název sovy pálené ve švédštině, norštině a islandštině má stejnou etymologii, v dánštině je etymologie odlišná a naopak totožná s němčinou.

Italsky: Barbagianni. Italský název Barbagianni znamená v překladu „Janovy vousy“; „barba“ jsou vousy a „Gianni“ je zkráceně Giovanni, tedy Jan. Protože Italové dávají názvy či jména často po svatých mužích a ženách (Starošťík in litt.), významem „Janovy vousy“ jsou zřejmě myšleny vousy svatého apoštola a evangelisty Jana. Proč vousy? Zřejmě proto, že protáhlé hmatové chloupky sovy pálené, které vyrůstají kolem kořene zobáku, vousy připomínají. A proč Janovy? Těžko říci, možná proto, že sova pálená je symbolem moudrosti stejně jako sv. apoštol a evangelista Jan.

Latinsky: Tyto alba. Latinský rodový název *Tyto* je odvozen z řeckého slova „Tuto“ (Shawyer 1998), což znamená sova. Latinský rodový název *Tyto* v překladu znamená sova, druhový název *alba* bílá a poddruh *guttata* značí pokapaná (<http://www.slovník.cz/>). Druhový název *alba* vyzdvihuje bílou spodinu a bílý závoj sovy pálené, tedy charakteristické zbarvení poddruhu *Tyto alba alba*. Název poddruhu *guttata* pokapaná je

zřejmě odvozen od výrazného černohnědého či hnědočerného skvrnění spodiny, které se u poddruhu *guttata* vyskytuje vždy, bez ohledu na zbarvení spodiny (u *T.a. alba* skvrnění spodiny zcela chybí). Šír (1890) uvádí pro sovu pálenou následující latinská synonyma: *Strix flammea, alba, guttata, adspersa, margaritata, vulgaris, obscura, splendens, paradoxa, maculata, Kirchhhoffi, pratincola; Aluco, Hybris, Ulula, Eustrinx* a *Stridula flammea*. Jirasek (ex Komárek 2007) uvádí z roku 1786 latinský název sovy pálené *Strix domestica*.

Litevsky: Liepsnotoji pelėda. Tento název znamená doslova „plamenná sova“; „liepsnotoji“ je plamenná a „pėleda“ sova (Treinys in litt.), podobně jako např. v češtině, tedy „pálená“ sova.

Lotyšsky: Plīvurpūce. Lotyšský název znamená v překladu „sova se závojem“; „plīvur“ je závoj a „pūce“ sova (Avotins in litt.).

Madagaskar: Tararaka, Vorondolo, Hekoheko. Název „Vorondolo“ je složeninou dvou slov; vorona = pták a lolo = motýl nebo duch, v tomto případě vzhledem k tichému nočnímu letu sovy spíše duch (hláskové změny ve složenině vyplývají z malgašské gramatiky). „Tararaka“ lze přeložit jako nemotora, pecivál, povaleč. U „Hekoheko“ je to složitější. Jedná se o duplikativ slova „heko“, které však ve spisovné malgaštině nemá význam. Může jít případně o hláskovou přesmyčku v některém z dialektů, nebo prostě o jméno (Hošek in litt.).

Maďarsky: Gyöngybagoly. Maďarský název lze volně přeložit jako „perlová sova“, neboť v překladu „gyongy“ je perla a „bagoly“ sova (Sárosy in litt.). Tento název vystihuje nápadnou skvrnitost hřbetu a svrchních křídelních krovek sovy pálené, kde jednotlivá pírká jsou na špici zakončena bílou skvrnou v černém lemování. Zmíněné partie pak vypadají jakoby „poseté perlami“.

Makedonsky: Damčest buv, дамчест бѹв. V překladu „skvrnitá sova“; „damčest“ je skvrnitý a „buv“ sova (Škorpíková in litt.). V názvu „skvrnitá“ je zřejmě vyzdvížena skvrnitost spodiny poddruhu *T.a. guttata*.

Maltsky: Barbaġann. Maltský název je velmi podobný italskému názvu a domnívám se, že se jedná o tentýž význam, tedy „Janovy vousy“.

Německy: Schleiereule. Německý název „die Schleiereule“ lze volně přeložit jako „sova se závojem či rouškou“; „der Schleier“ je závoj či rouška a „die Eule“ sova. Šír (1890) uvádí pro sovu pálenou následující německá synonyma: „Schleierkauz, Perleule, Krauseule“ (doloženo u Hrobčic, okres Bílina), Kněžourek (1910) pak „Perleule, Schleierkauz“. Němčina zná řadu dalších starších či lidových názvů pro sovu pálenou, které jsou odvozené od zbarvení sovy pálené, jejího chování nebo prostředí, ve kterém sova pálená žije: Schnarcheule – chrápající sova, Klageeule – nařikající sova, Katzeneule – kočičí sova, Nonneneule – sova jeptiška, Turmeule – věžní sova, Kircheule – kostelní sova, Weisse Dame – bílá dáma, Öldieb – zloděj oleje, Königin der Nacht – královna noci, Perückeneule – sova s parukou, Flammeneule – sova plamenná, Schlafeule – sova spící, Ranzeule – sova žlutavá, Scheuneneule – sova stodolní, Krageneule – sova límcová, Goldeule – sova zlatá (Schneider 1977, Gattiker & Gattiker 1989).

Norsky: Tårnugle. Norský překlad znamená „věžní sova“; „tårn“ je věž a „ugle“ sova. Pojmenování je zjevně odvozeno od místa výskytu a hnízdění sovy pálené ve věžích kostelů (Väli in litt.).

Polsky: Płomykówka. Polský název „płomykówka“ je odvozen od zbarvení sovy pálené připomínající žlutočervené zbarvení plamene. Kněžourek (1910) uvádí pro sovu pálenou následující polská synonyma: „sowa płomykowata, sowa ogniczek, sowa puszczyk“.

Portugalsky: Coruja das torres. Volně přeloženo znamená „věžní sova“; „coruja“ je sova a „das torres“ „z věží“ (Cunha in litt.). **Portugalsky (Brazílie): Coruja de igreja** – „kostelní sova“, **Coruja branca** – „bílá sova“ (Cunha l.c.). Další portugalská synonyma jsou **Suindara, Coruja rasga mortalha, tuco, juco**.

Románsky: Tschuetta velada. Tento název pochází z rétorománštiny (Anonymus 2000).

Rumunski: Strigă. Rumunský název sovy pálené lze přeložit jako křikloun, neboť pochází z infinitivu a „strigă“, což znamená křičet, „strigăt“ je pak výkřik a „strigător“ křiklavý (Buda, Havlíček in litt.). Tento název je podobný anglickému „Screech Owl“.

Rusky: Сипуха обыкновенная, Sipucha obyknovennaja. Ruský název „sipucha“ významově vychází z hlasových projevů zejména mláďat sovy pálené, pro které je typické protáhlé a časté syčení zejména v noci, někdy i po celou noc. Mláďata pak silně „sípou“, a proto je tato sova nazvána „sipucha“ (Sárosy in litt.). „obyknovennaja“ pak znamená obecná.

Řecky: Πεπλόγλαυκα. Jedná se o složené slovo, „πέπλο“ znamená závoj a „γλαύξ“ nebo „γλαύκα“

znamená sova. Starší řecký název pro sovu pálenou je „*ανθρωποπούλι*“, kdy se opět jedná o složeninu dvou slov; „*άνθρωπος*“ znamená lidský a „*πουλί*“ pták, zřejmě „pták žijící v blízkosti člověka“. **Tuto** je staré řecké slovo a v překladu znamená sova. Poprvé se objevuje v 5. století našeho letopočtu v lexikonu, jehož autorem je Hesychios (Youlatos in litt.).

Sardinsky: Istriga, Stria, Istria.

Slovensky: Plamienka driemavá. Slovenský rodový název „plamienka“ je odvozen od zbarvení sovy pálené připomínající žlutočervené zbarvení plamene. Druhový název „driemavá“ velmi dobře charakterizuje výraz sovy pálené během jejího odpočinku na denním stanovišti, kdy skutečně lze mít dojem, že odpočívající a přikrčená sova s přivřenýma a mžourajícími očima stále podřimuje.

Slovinsky: Pegasta sova. Slovinský název „pegasta“ znamená „skvrnitá či tečkovaná“ sova (Povž in litt.), je tedy blízký latinskému významu „*guttata*“. Tentýž slovinský název uvádí ve svém díle již Kněžourek (1910).

Srbsky: Sova drmavica. Obdobně jako u chorvatského názvu „drnavica“ znamená v překladu „dřímavá“, viz výklad slovenského významu. Původ srbského rodového názvu „sova“ je podobný jako původ českého názvu. Další srbské synonymum je kukuvija. Kněžourek (1910) jako další synonyma uvádí: Jeja drijemavica a pro lužickou srbštinu Pisana sova.

Španělsky: Lechuza común. „Lechuza“ ve španělštině je pojmenování pro skupinu sov se srdčítým závojem (ostatním sovám se říká „Búho“), „común“ pak znamená „obecná“. **Španělsky (Argentina, Mexiko):** Lechuza de campanario znamená „sova z kostelní věže“, neboť „campanario“ je výraz pro zvonici – část kostelní věže se zvonem. **Španělsky (Chile):** Lechuza blanca. **Španělsky (Kanárské ostrovy):** Lechuza canaria oriental (*T. alba gracilirostris*), Lechuza común o coruja (*T. alba alba*). **Španělsky (Kostarika):** Lechuza de campanario, Búho. **Španělsky (Mexiko):** Lechuza de campanario, Lechuza mono (Alda, Choleva in litt.).

Švédsky: Tornuggla. Švédský překlad znamená „věžní sova“; „torn“ je věž a „uggla“ sova. Je evidentně odvozen od místa výskytu a hnízdění sovy pálené ve věžích kostelů (Väli in litt.).

Turecky: Peçeli baykuş. Turecký název znamená „sova se závojem“, či možná lépe „sova do závoje zahalená“; „peçe“ znamená závoj a „baykuş“ sova (Koçak in litt.).

Ukrajinsky: Sipucha, Сипуха. Ukrajinský rodový název „sipucha“ je totožný s ruštinou a běloruštinou, viz etymologie ruského názvu.

Více národností nazývá sovu pálenou sovou se závojem či rouškou. Tento opis lze vyložit dvojnásobným způsobem. Ve střeoevropském chápání je „závojem“ míněn zakulacený či srdčitý tvar obličejové části sovy. Při práci s bulharským a tureckým názvem, resp. překladem jsem si uvědomil, že „závoj“ v těchto jazycích nevyjadřuje existenci srdčitého tvaru „závoje“, ale spíše popisuje výraz sovy, podobně jako např. slovenský druhový název, a významově navozuje představu „sovy do závoje zahalené“. Obdobný význam bude mít zřejmě i staré české synonymum, které uvádí Kněžourek (1910), a to „jeptiška“.

Z celkem 35 hodnocených národních jazyků, u nichž se mi podařilo zjistit etymologii názvu sovy pálené, 9 jazyků (24,3 %) upozorňuje na místo výskytu sovy pálené – 8x ve věžích (kostelů), 1x ve stodolách; v 6 jazycích (16,2 %) je uváděna jako „sova se závojem či rouškou“; v 5 jazycích (13,5 %) je upozorněno na zbarvení sovy pálené – 4x pálené, 1x bílé; 3 jazyky (8,1 %) upozorňují na výskyt vousů v obličejové části sovy; tři jazyky na syčení sovy (8,1 %), tři jazyky na její dřímavý postoj během denního odpočinku (8,1 %), ve třech jazycích je upozorněno na skvrnitost spodiny (8,1 %), ve dvou jazycích na „zahalení sovy do závoje“ (5,4 %), jeden jazyk poukazuje na bílé (perlové) skvrny svrchní strany sovy (2,7 %), jeden jazyk (2,7 %) na noční křik sovy a jeden jazyk na tichý noční let sovy pálené (2,7 %). Latina u jednoho poddruhu hovoří o zbarvení, u druhého o skvrnitosti spodiny. Naprostým fenoménem je v tomto směru slovenština, která v rodovém a druhovém názvu poukazuje hned na dvě charakteristiky sovy pálené, a to na zbarvení a na dřímavý postoj sovy během jejího odpočinku.

*Na existenci výrazného srdčitého „závoje“ sovy pálené (*Tyto alba*) upozorňuje její název v šesti jazycích, u dalších dvou jazyků se jedná o význam „sova do závoje zahalená“. Foto: KP.*

*Tři jazyky – albánština, italština a maltština upozorňují na výskyt protáhlých hmatových vousů v obličejové části sovy pálené (*Tyto alba*). Foto: KP.*

Tři jazyky – chorvatština, slovenština a srbština upozorňují na dřímavý postoj sovy pálené (Tyto alba) během jejího denního odpočinku. Foto: KP.

*V současnosti pouze maďarština poukazuje na nápadnou skvrnitost hřbetu a svrchních křídelních krovek sovy pálené (*Tyto alba*), kde jednotlivá pírka jsou na špici zakončena bílou skvrnou v černém lemování. Zmíněné partie pak vypadají jakoby „poseté perlami“. Foto: KP.*

*Tři jazyky – latina, makedonština a slovinština upozorňují na skvrnitost spodiny sovy pálené (Tyto alba).
Foto: KP.*